

השדרוג המדיני של מחנה השלום

ד"ר נמרוד גורן*

המאמר [התפרסם בדבר ראשון](#) ב-14 בספטמבר 2017

בעוד שליחיו של הנשיא טראמפ ממשיכים במסעותיהם ברחבי המזרח התיכון בחיפוש אחר מתכון להוציא את תהליך השלום מקיפאון, רבים בקהילה הבינלאומית מזהים פוטנציאל להתקדמות דווקא במקום אחר. לא אצל המנהיגים, אלא אצל אזרחים; לא אצל הממשלות, אלא אצל ארגונים ומכונים.

ההנחה הרווחת שהמנהיגות הנוכחית בישראל וברשות הפלסטינית אינה מסוגלת ורוצה לספק את הסחורה המדינית הדרושה לשם יישוב הסכסוך, מובילה לשימת דגש מחודש על פעילות תומכת-שלום של ארגוני חברה אזרחית ישראלים ופלסטינים. הצורך בעידוד פעילויות משותפות לישראלים ופלסטינים מופיע כעת שוב ושוב במסמכים בינלאומיים: [בדו"ח הקוורטט](#) מקיץ 2016 [בהצהרת הסיכום](#) של ועידת השלום בפריז מינואר 2017, ו**[בהחלטת הפרלמנט האירופי](#)** בנושא הישראלי-פלסטיני ממאי 2017.

בכנס שקיימה המפלגה הסוציאל-דמוקרטית בפרלמנט האירופי ביוני 2017 טענו דוברים שונים שההשקעה הטובה ביותר שהאיחוד האירופי יכול לעשות כיום לקידום השלום הישראלי-פלסטיני היא באותם ארגונים שפועלים למען מטרה זאת באופן יומיומי. תפקידה של החברה האזרחית בקידום שלום עמד גם במרכז קבוצת עבודה בהובלת ממשלת שבדיה, שפעלה במסגרת יוזמת השלום הצרפתית ושמסקנותיה הוצגו לאחרונה בירושלים בכינוס של מכון מיתונים, ארגון איפקרי, וה-[Alliance for Middle East Peace \(ALLMEP\)](#).

החשיבות שמיוחסת לפעילות ארגוני שלום באה לידי ביטוי גם במהלכים פרלמנטריים במדינות שונות שמטרתם להגדיל את התמיכה הכספית הבינלאומית בארגוני שלום, דוגמת [ההחלטה האחרונה](#) של ממשלת בריטניה להקצות 3 מיליון ליש"ט לטובת פרויקטים משותפים, ו**[ההחלטה בארה"ב](#)** להימנע מקיצוץ התקציב המיועד לפרויקטים כאלה, למרות קיצוצים תקציביים נרחבים במחלקת המדינה. ארגון ALLMEP פועל מול מספר מדינות להקמת קרן בינלאומית לתמיכה בפעילויות שלום ישראליות-פלסטיניות, בדומה למודל שיושם בזמנו בהצלחה בצפון אירלנד.

זוהי מגמה מבורכת, שמתרחשת לאחר שנים של אכזבה מההישגים המעטים שהשיגו ארגוני השלום במהלך שני העשורים שחלפו. ואולם, בשנים האחרונות זירת הארגונים השתנתה. אם בעבר עסקו ארגונים תומכי-שלום בעיקר במפגשי דיאלוג והיכרות הדדית, הרי שכיום ישנם גם יותר גופים מסוג אחר, אשר ביכולתם להשפיע באופן מהותי על הזירה הפוליטית והמדינית. הקמתם של מכוני מחקר ומדיניות (שמטרה עיקרית שלהם היא השפעה מדינית) ואימוץ דפוסי פעולה פוליטיים יותר על ידי ארגונים שפועלים ברמת השטח מייצרת הזדמנויות חדשות.

יכולתם של ארגוני חברה אזרחית לייצר השפעה מדינית שתתמוך בשלום באה לידי ביטוי בעבודה מוגברת בכנסת, בהתנהלות שוטפת מול הקהילה הדיפלומטית הזרה, וביצירת שותפויות עם גופים מכווני-מדיניות באזור ומעבר לו. ארגוני חברה אזרחית יכולים כיום להעלות רעיונות חדשים לשיח הציבורי ולקדם פרדיגמות תומכות-שלום חדשות, לעסוק בתכנון מדיניות ובייעוץ ליוזמות בינלאומיות לקידום השלום, להוביל ולהיות מעורבים בערוצי שיחות אחוריים בין גורמים אזוריים, להופיע בפני פורומים רשמיים, להעמיק ידע בקרב פוליטיקאים על סוגיות רלבנטיות ולהניע אותם לפעולה. ישנן כבר דוגמאות מוחשיות להצלחות מדיניות שדפוסי פעולה אלה הולידו, דוגמת הפעילות של מכון מיתונים להקמת קבוצת עבודה בינלאומית של מכוני

* ד"ר נמרוד גורן הוא ראש [מכון מיתונים](#) ומרצה ללימודי המזרח התיכון באוניברסיטה העברית בירושלים.

מחקר ומדיניות לקידום השלום, ולקידום הרעיון של חבילת תמריצים בינלאומית מתואמת שתהפוך את השגת השלום ליעד אטרקטיבי יותר בעיני הציבור הישראלי והפלסטיני.

פעילות מוצלחת של ארגוני חברה אזרחית בזירה המדינית מחייבת משאבים כספיים שיאפשרו לארגונים להיות יציבים יותר ובעלי יכולת לתכנן לטווח רחוק ולהוביל מהלכים מתמשכים, ולא רק פרויקטים חד-פעמיים. אך היא גם דורשת סוג חשיבה שונה ויכולות מקצועיות אחרות מאלו שבדרך כלל נפוצים בארגוני השטח. בהקשר זה, תפקידם של מכוני מחקר ומדיניות – כגופים שביכולתם לקשר בין רמת השטח לרמה המדינית, בין הידע האקדמי לפרקטיקה הפוליטית – היא חשובה. הפעילות ברמה המדינית אינה צריכה לבוא על חשבון פעילות השטח, ולהפך שתיהן חשובות ולכל אחת מהן תרומה ייחודית. יש צורך להעלות את המודעות המקומית והבינלאומית ליכולתם הגוברת של ארגוני חברה אזרחית להשפיע ברמה המדינית, ולארגונים שפועלים ברמה זו יש אחריות לשתף בידע ובניסיון שלהם את אותם ארגוני שטח, שרוצים גם הם להרחיב את מעגלי ההשפעה שלהם.

את כל זה יש לבצע ככל שרק ניתן בשיתוף אמיתי בין ארגונים ישראלים ופלסטינים ככל שניתן, ותוך הקפדה על מעורבות של קבוצות אוכלוסיה מגוונת, ובהן גם הפלסטינים אזרחי ישראל שאינם מעורבים מספיק בפעילות מחנה השלום. לאור הקשיים הכרוכים בעבודה ישראלית-פלסטינית משותפת – מחסומים פיזיים, תנועת האנטי-נורמליזציה, חשש ואדישות – נשמעים קולות רבים שקוראים לוותר עליה ולהתמקד בעשייה נפרדת בתוך כל אחת מהחברות. העשייה הפנימית היא אמנם חשובה והכרחית, ליצירת תמיכה בשלום ולקידום מנהיגות תומכת-שלום, אך הפעילויות המשותפות הישראלית-פלסטינית היא הכרחית על מנת לצמצם את הנתק הגובר בין שתי החברות ולהגביר אמון הדדי. היא גם אפשרית ומועילה, כולל בתקופות מתיחות ומשבר, כפי שהוכיח [מחקר מקיף](#) שפרסם לאחרונה ד"ר נד לזרוס.

יש לכך גם חשיבות פוליטית. בכנסת הנוכחית מכהנים חברי כנסת שלקחו חלק בעבר בפעילויות משותפות עם פלסטינים. הדבר משפיע לטובה על פעילותם הפרלמנטרית לקידום השלום. היעדר הזדמנויות לדור הצעיר של ימינו להכיר את השכנים ברמה האישית והמדינית, עלולה להרחיק עוד יותר את הפלסטינים מראש מעייניהם של מנהיגי העתיד.

הפעילות המדינית הרשמית לקידום השלום היא הכרחית וחשובה, במיוחד בתקופה בה הסקפטיות לגבי סיכויי השלום וחוסר-העניין בנושא גוברים. לרשותם של השליחים האמריקאים הבינלאומיים, וגם של פוליטיקאים מקומיים תומכי-שלום, עומדת כיום שורה מכובדת של ארגונים ומכונים שביכולתם לייצר ידע רלבנטי, ולסייע בתהליכי חשיבה ותכנון. מחנה השלום עובר שדרוג מדיני.